

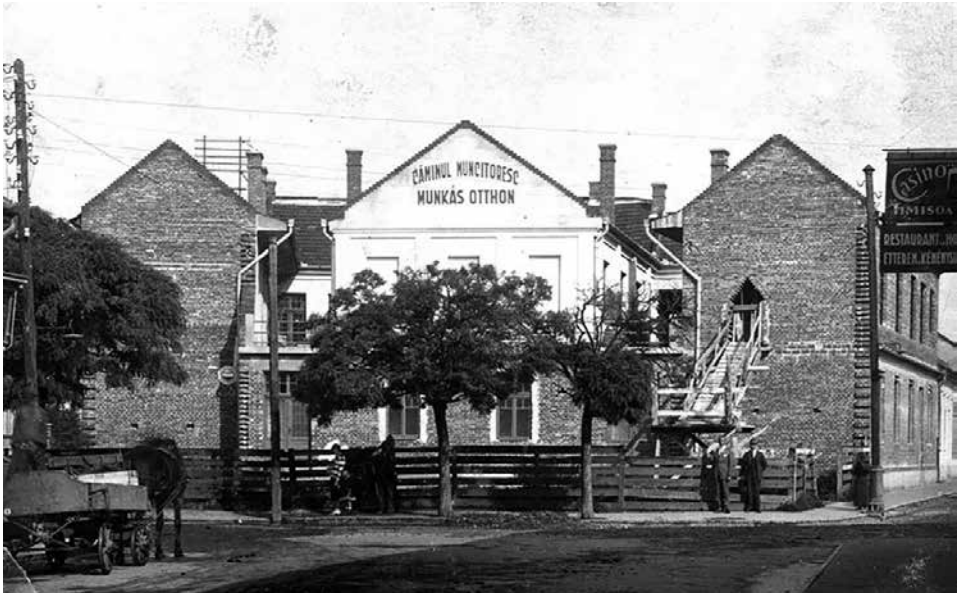
Adalékok a nagyváradi Munkásotthon történetéhez

Viszontagságos története van a váradi Munkásotthonnak, amiből most egy kellemetlen epizódot ragadunk ki, ami a múlt század húszas éveinek vége felé, pontosabban 1927 őszén történt.

A nagyváradi Munkásotthon egyszerű, dísztelen épülettömb, ami három utcára néz. A belvároshoz közel, a Szigligeti–Szent János–Török Ignác utcák torkolatában található épületet a város munkásságának adományából építették a 19. század húszas éveiben. Négyezer munkás (valamennyien különbözőféle szakszervezeteknek voltak a tagjai) építette falait, sokszor az éhes szájjaktól megvont lejekből. Minden második héten egy napi keresetüket adták le, hogy 1924-re felépüljön a stílustalan, építészeti díszektől mentes épület, ami a munkásság szemében a szolidaritás szimbóluma lett. Ezt az épületet záratta be minden indoklás nélkül 1928-ban egy januári napon a hatóság, és kinevezte tanoncotthonnak. Négyezer ember tulajdonát vették el egy pillanat alatt, azt a házat, amely a nagyváradi munkásság gazdasági szakszervezeteinek adott otthont.

Az akkori idők tanúi szerint az épületben nem folyt sem italozás, sem politizálás, oda inkább ügyes-bajos dolgaikat megbeszélni vagy olvasni, művelődni jártak be az emberek.

Önképzőköröket alapítottak a betűre, műveltségre éhes munkások. Nem ez volt az első eset, hogy a munkásokat a hatalom kiebrudalta „otthonából”, ami a Munkásotthon megépítéséig mindig csak ideiglenes volt. Mindjárt az impériumváltás után kidobták őket az addig használt helyiségből, és a volt szabadkőműves páholy épületében kaptak helyet (a nagyváradi László király szabadkőműves páholy Rulikowski úti páholyháza), de amikor ez az épület a város tulajdonába került, innen is menniük kellett. Azért, hogy az adminisztratív munkákat elvégezhesék, kávéházak kisebb helyiségeiben húzódtak meg a szakcsoportok. Ezeken a helyeken tartották meg az értekezleteket és itt történtek meg a befizetések is. Az 1923-as évben a munkaügyi inspektor felszólította a vezetőket, hogy állítsák fel a helyi csoportokat. Miután ez megtörtént, a szakcsoportok az építőmunkások szakszervezetével együtt beköltöztek egy Szacs vay utcai felújított épületbe. Ez a helyiség túlzásfolt volt, ezért a vezetők a munkásokkal való egyeztetések után elhatározták egy nagy, minden igényt kielégítő székház építését. Ingyen telket azonban nem kaptak, pedig az 1920. szeptember 5-én született Trancu-Iași-féle törvény értelmében minden városnak kötelessége

lett volna ingyen telket biztosítani a felépítendő munkásotthonok számára, és azok felépítését is messzemenően támogatniuk kellett volna. Ezt azonban a nagyvárad hatóságok nem vették komolyan, és a munkásság itt semmilyen támogatást nem kapott.

A munkások azonban komolyan gondolták az otthon építését, és 138 ezer lejért megvásárolták a bevezetőben említett három utca kereszteződésében lévő üres telket. Ez a pénz úgy gyűlt össze, hogy a város munkássága hetenként befizette kétórás munkabérért a szakszervezeti pénztárba. A korabeli sajtó szerint ez az összeg is kevés volt, de a munkások nem hátráltak meg, és fejenkénti ötszáz lejes kölcsönt szavaztak meg. Így kezdődött meg a munkásotthon építkezése, ami az idők során úgy haladt, ahogy az anyagi lehetőségek megengedték. Az 1925-ös év nyarán félig elkészült az épület, és már beköltözött a pincérek és a vasmunkások csoportja. Ugyanez év telén beköltözött az összes szakma

képviselője, végül 1926 januárjában megtartották az avatóünnepséget. Ezen a napon jelen volt a város szinte teljes vezetése. Ünnepi beszédet mondott a prefektus, a vezérkari ezredes és a rendőrprefektus is. Egy tudósító szerint „megható ünnepség volt, aki ott volt ezen a megnyitó gyűlésen, annak alkalma volt meghatódnia azon, hogy mire képes az emberi szolidaritás”.

Bár az építkezés korántsem volt befejezve, a megnyitó napjáig négy és fél millió lejt gyűjtöttek és költöttek el a munkások. Tehát nyilvánvaló volt, hogy a ,20-as évek hatóságai nemcsak hogy nem respektálták a munkások áldozatkészségét és szolidaritását, de egyenesen semmibe vették azok érületét, amikor 1927. szeptember 17-én megjelentek Bunescu rendőrprefektus vezetésével és lezárták, majd lepecsételték az otthon ajtajait, azzal az indokkal, hogy az épületet elrekvirálják és átadják azt a tanoncokat képző intézménynek. Megjegyzendő, hogy esetleges jogos retorziókról szó sem le-

hetett, hiszen sem az otthon ellen, sem pedig az épületben dolgozó tizenkét szakszervezet ellen semmiféle eljárás nem volt akkoriban folyamatban. Ezek mind önálló jogi személyiségek voltak. A munkásság vezetői a szakszervezetek részéről természetesen megpróbálták magasabb helyeken interveniálni, de sajnálkozó frázisokon és vállvonogatáson kívül egyetlen konkrét ígéretet sem kaptak. Az sovány vigasz volt, hogy Bunescu rendőrprefektus intézkedését magas állású személyek, közöttük maga Horváth rendőr-igazgató is (aki Bunescu prefektus rendeletét parancs szerint végrehajtotta), vagyis az munkásotthonnak tanoncotthon céljaira való elrekvirálását törvénytelennek minősítette. A belügyminisztériumból azzal az ígérettel küldték el a szakszervezetek állította küldöttséget, hogy menjenek nyugodtan haza, mert mire otthon lesznek, már a rendőrprefektus kezében lesz a Munkásotthon visszaszolgáltatásának parancsa.

Mi sem jellemzőbb a korabeli Romániára, hogy a belügyminisztérium-

ban becsapták a váradiakat. A delegáció tagjai itthon elmondták, hogy maga Tătărescu államtitkár fogalmazott meg előttük egy táviratot Bunescu rendőrprefektusnak, amit aztán valószínűleg az íróasztala fiókjában felejtett. A bukaresti úttal csak azt érték el, hogy Bunescu felelősségre vonta a küldöttség tagjait azzal, hogy miként merészeltek ellene vádaskodni a fővárosban. A munkástanács követelte, hogy Bunescu küldje fel Bukarestbe az indoklást, aminek alapján az elkobzás megtörtént. Valami lehetett az ügyben, ami miatt a rendőrprefektust lemondatták, mert kitudódott, hogy lemondatása előtt 24 órával végül csak elküldte az állítólagos terhelő adatokat a minisztériumba. Aztán kiderült, hogy a mondvacsinált „bűn”, ami miatt Bunescu megorrolt, egy festmény volt, amin egy munkás épp a napba néz. Ez a kép azonban már a megnyitás óta ott lógott az egyik falon, és addig senkinek nem szúrta szemet.

Természetesen az épületet újra megnyitották, és a szakszervezetek újra elfoglalták a helyiségeket. Mindezekből

kiderül tehát, hogy a bezárás teljes mértékben jogtalan volt, és talán kicsit a hatalom is beijedt, miután a nagyváradi munkásság ezen ügyét az ország munkássága is magáénak érezte, és ezt ki is nyilvánította. Ezért a kormány, hogy az akkori Európának jó képet mutasson a romániai munkásság helyzetének „nagyyszerűségéről” vagy legalábbis kielégítő helyzetéről, a nagyváradi Munkásotthonról fotókat

készíttetett, és az egyik miniszter úgy mutatta be Genfben egy bizottság előtt, mintha azt az állam építtette volna saját költségén a munkásoknak.

A volt nagyváradi munkásotthon épülete a szocializmus éveiben mint Építők Klubja működött, napjainkban egy bukaresti építőipari magánvállalat „erdélyi székhelye”.

Farkas László

